

N:o 41.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till ändrad lydelse af §§ 14, 17 och 25 riksdagsordningen; gifven Stockholms slott den 20 mars 1896.

Under åberopande af bifogade i statsrådet förda protokoll, vill Kongl. Maj:t härmed till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlägga följande

Förslag

till ändrad lydelse af §§ 14, 17 och 25 riksdagsordningen.

§ 14.

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, hvilken antingen eger eller med stadgad åborätt innehafver fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af minst ett tusen riksdaler, eller för lifstid eller för minst fem år arrenderar jordbruksfastighet till taxeringsvärde ej understigande tre tusen riksdaler, eller sedan minst fem år tillbaka arrenderar sådan jordbruksfastighet, eller ock under två år näst före det år valet eger rum uppskattats till en inkomst af minst sexhundra riksdaler samt under hvarterdera af nämnda två år till stat och kommun erlagt förfallna utskylder efter en inkomstbevillning af minst en riksdaler femtio öre.

§ 17.

1. Vid så väl elektors- som riksdagsmannaval tillkommer hvarje röstande en röst.

2. Den, som vid elektorsval eller vid riksdagsmannaval, der allenast en riksdagsman skall väljas, erhållit de flestas röster, vare lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika röstetal.

3. Der vid riksdagsmannaval flere riksdagsmän skola väljas, iakttages vid valet:

att, sedan aflemnandet af valsedlar afslutats, alla valsedlarne upptagas och öppnade räknas, hvarefter det erhållna antalet delas med antalet af riksdagsmän, som skola väljas, och det sålunda uppkomna qvotal, med utelemnande af bråk, lägges till grund för röstberäkningen;

att valsedlarne derpå, hvar efter annan, öppnas, förses med löpande nummer, allteftersom de öppnas, och fördelas efter det å hvarje valsedel först förekommande namn, intill dess någon finnes vara först upptagen å så stort antal valsedlar, som motsvarar qvottalet, då han förklaras vald;

att öppnandet af valsedlarne derefter fortsättes i enahanda ordning men med iakttagande deraf att, der den å valsedel först upptagne finnes vara redan förklarad vald, hans namn öfverkorsas och närmast följande namn å person, som icke redan är vald, räknas såsom det första å valsedeln;

att, der föreskrifvet antal riksdagsmän ej, sedan alla valsedlarne öppnats, är valdt, de, som, med frånräknande af redan valde, funnits vara först upptagne å största antalet valsedlar, skola, så framt detta antal tillika öfverskjuter hälften af qvottalet, förklaras valde, samt

att, om ändock ej samtliga riksdagsmän för valkretsen blifvit utsedde, antalet fylles af dem, som, oberäknadt de redan valde, vid förnyadt genomgående finnas vara upptagne å de flesta afgifna valsedlar, utan afseende å den ordning, hvori namnen förekomma.

Äro i något fall rösterna lika, skilje lotten.

4. Vid elektors- och riksdagsmannaval skola till efterrättelse tjena de för kommunerna gällande röstlängder.

Då sådant val förestår, låte å landet kommunalstämmans ordförande och i stad magistraten eller, der sådan ej finnes, stadsstyrelsen hålla röstlängden, försedd med anteckning om dem, hvilka enligt § 14 rösträtt tillkommer, för granskning tillgänglig å lämpligt ställe under minst åtta dagar; och varde underrättelse härom i kyrkorna kungjord, så ock i stad, der så ske kan, i der utkommande tidning införd.

Anmärkning mot röstlängd skall, för att komma under pröfning, å landet framställas vid valförrättningens början och i stad skriftligen till magistraten eller stadsstyrelsen ingifvas sist å tredje dagen före den, då valet skall ega rum.

§ 25.

1. Riksdagsmannaval skall med slutna sedlar förrättas.
2. Vid val, hvarom i § 17 mom. 3 sägs, skall valsedel, för att såsom giltig antagas, lyda å högst så många personer, som skola väljas. Finnes valsedel upptaga namn å person, som ej är valbar, eller är det tvetydigt, hvilken person med något namn afses, skall sådant namn ej tagas i beräkning.

Befinnes eljest vid riksdagsmannaval valsedel lyda å person, som ej är valbar, eller på flera eller färre, än som vid valtillfället böra väljas, eller innefattar valsedel någon tvetydighet i anseende till den person, som afses, skall samma sedel anses ogild.

3. Äro valsedlar till större antal än hälften ogilda och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställt.

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

L. Annerstedt.

---

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet fredagen den 20
mars 1896,*

i närvaro af:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve DOUGLAS,
Statsråden: friherre ÅKERHJELM,
GROLL,
WIKBLAD,
GILLJAM,
friherre RAPPE,
CHRISTERSON,
WERSÅLL,
ANNERSTEDT.

Departementschefen statsrådet Annerstedt anmälde i underdånighet den statistiska utredning, som med anledning af ifrågasatt utsträckning af valrätten vid utseendet af ledamöter i Riksdagens Andra Kammare blifvit jemlikt nådiga brefven den 11 oktober 1893 och den 10 maj 1895 af statistiska centralbyrån utarbetad och hvilken utredning blifvit i tryck offentliggjord i Bidrag till Sveriges officiella statistik.

Efter att hafva redogjort för det hufvudsakliga innehållet af den sålunda anmälda utredningen, yttrade föredragande departementschefen vidare:

Den begränsning af den politiska rösträtten vid val af ledamöter i Andra Kammaren, hvilken uppställdes i nya riksdagsordningen i syfte att valrätten skulle inskränkas till personer af sådana lefnadsförhållanden, som kunde anses lemna någon håg och tid öfriga för ett sjelfständigt deltagande i det politiska lifvet, hemtades från skattebidragen till staten,

i det att egande- eller ständig besittningsrätt till fast egendom till ett taxeringsvärde af 1,000 kronor eller arrenderätt för lifstid eller för minst fem år till jordbruksfastighet, taxerad till ett värde af minst 6,000 kronor, eller erläggande af bevilning för en till minst 800 kronor uppskattad årlig inkomst fastställes såsom den gräns, nedom hvilken valrätt till riksdagsman ej må sträckas. Den så uppställda gränsen kan likväl, såsom ock vid framläggandet af förslaget till nya riksdagsordningen blifvit erkänt, icke göra anspråk på allmängiltighet, och det var derföre naturligt, att, kort efter det nya riksdagsordningen trädte i kraft, förslag skulle framställas om större eller mindre utsträckning af valrätten till personer, hvilka icke hafva rösträtt. Sådana förslag hafva sedermera inom hvarje valperiod och merendels vid hvarje riksdag under perioden blifvit väckta, och vanligen har något af förslagen till utsträckt rösträtt bifallits af Andra Kammaren, under det att dessa förslag städse af Första Kammaren förkastats. Äfven inom sistnämnda kammare har dock, särskildt under senare tider, af flere ledamöter uttalats den åsigt, att någon utsträckning af rösträtten kunde ega rum, så framt den skedde sålunda, att de hufvudsakliga grunder, hvarpå valrätten vid utseende af ledamöter i Andra Kammaren hvilade, icke blefvo rubbade; men någon öfverensstämmelse har icke uppnåtts om det sätt, på hvilket frågan lämpligen kunde lösas.

Hvad sålunda vid de särskilda riksdagarne förekommit synes innebära giltig anledning att undersöka, huruvida icke de i riksdagsordningen upptagna begränsningar af rösträtten vid val till Andra Kammaren skulle kunna jemkas på det sätt, att å ena sidan valrätten utsträcktes till en del af dem, som hittills saknat denna rätt, men å den andra samma säkerhet som hittills förefunnos, att Andra Kammarens sammansättning är betryggande för en normal och sund samhällsutveckling, och sålunda den skiljaktiga uppfattning, som i denna fråga hittills rådt emellan Riksdagens båda kammare, blifva utjennad.

Det lär icke vara underkastadt något tvifvel, att den fråga, som för närvarande bör vara föremål för undersökning och pröfning, skall gifvas allenast en sådan omfattning. Ty hvarken inom Riksdagen eller derutom har den uppfattning mera allmänt kunnat göra sig gällande, att de grunder, hvarpå det svenska folkets representation för närvarande är bygd, böra undergå någon genomgripande förändring; och hvad särskildt angår det af några framställda yrkandet på allmän rösträtt, är en sådan anordning af valrätten helt visst af den allmänna uppfattningen i vårt land betraktad såsom alldeles oförenlig med en lugn och ostörd samhällsutveckling.

I den utsträckning, som betingas af ofvan angifna syfte, har jemväl företagits den statistiska utredning, hvars resultat jag för Eders Kongl. Maj:t nu anmält.

Enär redan i gällande riksdagsordning valrätten till förmån för fastighetsegarne blifvit längre, i förhållande till skattebidragen, utsträckt, än i fråga om andra, omfattar denna statistiska utredning icke fastighetsegarne, utan afser allenast öfriga valberättigade. Då dessutom enligt riksdagsordningen redan ett så lågt fastighetsvärde som 1,000 kronor medför valrätt, synes någon nedsättning deri icke böra ifrågakomma. Egaren till en fastighet af lägre värde än 1,000 kronor är uppenbarligen hänvisad att på annat sätt bereda sig den hufvudsakligaste delen af sina inkomster, och torde derföre med allt skäl i fråga om valrätt böra vara underkastad samma begränsning som öfriga inkomstegare.

I fråga om arrendatorer af jordbruksfastighet åter möter icke någon betänklighet att utsträcka valrätten i öfverensstämmelse med hvad af konstitutionsutskottet vid 1892 års riksdag blifvit tillstyrkt. Valrätt bör sålunda tillerkännas den, som för lifstid eller minst fem år arrenderar jordbruksfastighet till taxeringsvärde ej understigande 3,000 kronor eller sedan minst fem år tillbaka arrenderar sådan fastighet. En arrendator af jordbruksfastighet, taxerad till ett värde af 3,000 kronor, torde nemligen kunna fullt jemföras med egaren till en hemmansdel, taxerad till en tredjedel af sistnämnda värde, och den arrendator, hvilken, ehuru arrendetiden varit obestämd, innehaft och innehar på arrende sådan fastighet under fem år, kan anses lika egnad att utöfva rösträtt som den, hvars arrendetid på förhand är bestämd till nämnda tidrymd. Genom nämnda nedsättning till minst 3,000 kronor, utgörande hälften af hittills bestämda minimum, uppkommer enligt hvad af den statistiska utredningen framgår, en tillökning i antalet valberättigade arrendatorer af 2,461. Huru stor ökning uppkommer i följd af valrättens utsträckning till de arrendatorer, som under minst fem år tillbaka arrendera jordbruksfastighet till ett taxeringsvärde ej understigande nyssnämnda belopp, derom har någon utredning ej kunnat åvägbringas.

Beträffande derefter den återstående klassen af valberättigade — dem hvilka valrätt tillkommer på grund af inkomst — framställer sig frågan, på sätt redan är antydtt, sålunda: kan den sannolikhet för en tryggad och oberoende ställning samt för sjelfständighet och erfarenhet, som en inkomst af 800 kronor anses innebära, åstadkommas på ett annat, lika betryggande sätt, hvarigenom ändock ett större eller mindre antal personer, hvilkas årsinkomst ej uppgår till detta belopp, kunna komma i åtnjutande af valrätt?

Tager man härvid i betraktande att utan tvifvel en uppskattning under längre tid till viss inkomst i förening med derunder ordentligt verkställd betalning af utskylder till stat och kommun kan anses gifva lika stor sannolikhet för tillvaron af ofvan angifna egenskaper, som uppskattning en gång till en något högre årsinkomst och betalning af det derpå grundade skattebidraget, torde utan olägenhet det nuvarande inkomstminimum, 800 kronor, kunna nedsättas, derest man i sammanhang med en sådan nedsättning bland vilkoren för valrätt intager dels taxering under längre tid än ett år till ett lägre inkomstbelopp, dels ock ett ordentligt fullgörande under samma tid af skyldigheten att erlægga de på taxeringen grundade utskylderna. Då för rösträtt inom kommunen erfordras att den röstande är skattskyldig till densamma och icke häftar för oguldne kommunalutskylder, samt i § 14 riksdagsordningen rösträtt i kommunens allmänna angelägenheter redan finnes upptagen såsom en bland förutsättningarne för valrätt, synes en bestämmelse att under nyss antydda tidrymd jemväl kommunalutskylderna skola vara ordentligt erlagda icke böra möta någon betänklighet. En fordran derpå att dessa utskylder af den röstberättigade skulle under stadgad tid vara erlagda inom en och samma kommun bör tydligen icke uppställas. Af den i § 14 använda ordalydelse framgår ock oförtydligt, att ifrågasvarande utskylder för föregående åren kunna vara erlagda inom annan kommun än den, hvilken den röstberättigade vid valet tillhör.

Huru stor nedsättning i nämnda minimum kan vidtagas, derom kunna helt naturligt meningarna vara delade. Riktigast torde vara, att denna nedsättning afpassas efter de resultat, hvartill förenämnda statistiska utredning ledt. Tager man hänsyn till dessa, synes, på sätt jag torde i det följande blifva i tillfälle att närmare utveckla, en nedsättning af inkomstbeloppet till 600 kronor lämpligen kunna ske.

Tillämpningen härvid af det i allmänhet medgifna bevillningsfria afdraget leder äfven dertill, att såsom vilkor för valrätt synes böra stadgas att utskylder till stat och kommun blifvit under viss tid erlagda efter en inkomstbevillning af en krona 50 öre; och torde denna tid kunna bestämmas till två år, hvilken tidrymd å ena sidan kan antagas vara tillräcklig för vinnande af det dermed åsyftade ändamålet och å den andra icke mera än nödigt är för den skattskyldige uppskjuter förvärfvandet af rösträtt.

Jemför man valrätten sådan den skulle blifva efter genomförandet af ofvan angifna bestämmelser med förhållandet i detta afseende vid den tidpunkt, då nya riksdagsordningen började att tillämpas, framgår tydligen huru mycket större skattebidrag i verkligheten kräfdes för valrätt vid

sistnämnda tid, då enligt den vid riksdagsordningens genomförande gällande bevillningsförordning bevillningen för 800 kronors inkomst utgjorde 5 kronor, och följaktligen för rösträtt erfordrades, att utskylder erlagts efter en inkomstbevillning af sistnämnda belopp.

En följd af det i bevillningsförordningen upptagna medgifvande, att å ort, der bostadskostnaden är synnerligen hög i jemförelse med förhållandet inom riket i allmänhet, det bevillningsfria afdraget må ökas med högst 200 kronor, blir visserligen att i de orter, der detta medgifvande användes, för erhållande af rösträtt komme att erfordras en högre inkomst än den, som i allmänhet är för sådan rättighet behöflig. Så skulle i de städer, der för närvarande det bevillningsfria afdraget är bestämdt till högre belopp än 450 kronor, för rösträtt komma att erfordras: i Göteborg en inkomst af 800 kronor, i Stockholm af 750 kronor och i Sundsvall af 700 kronor. Men dervid bör tagas i betraktande, att arbetslönerna i dessa städer i allmänhet äro väsentligen högre än i öfriga delar af riket och särskildt å landet, hvadan det enligt regeln icke är förenadt med större svårighet att i dessa städer förtjena den högre årsinkomst, som derstädes för valrätt kräfvades, än att annorstädes förvärfva sig den lägre inkomst, som utom nämnda städer är tillräcklig för vinnande af denna rätt.

Den utsträckning af valrätten, som följer af ofvan angifna nya bestämmelser, synes, hvad landet angår, kunna vidtagas utan att gifva anledning till den farhåga, att någon förändring i Andra Kammarens karakter och sammansättning deraf skulle blifva en följd.

Till de 39,379 röstberättigade på grund af inkomst å landsbygden skulle visserligen efter dessa bestämmelser tillkomma ytterligare 27,099 röstberättigade på denna grund, utgörande en tillökning af 68,8 procent inom denna klass af röstberättigade. Men röstberättigade egare af jordbruksfastighet och arrendatorer uppgingo 1885 tillhoppa till 226,453, vid hvilket förhållande de nytillkomna valmännen icke lära kunna i någon afsevärd mån inverka till förändrad sammansättning af landrepresentanterna i Andra Kammaren. Till enahanda slutsats leder den statistiska undersökningen angående förhållandet i de särskilda valkretsarne. Af denna undersökning framgår, att allenast i elfva valkretsar å landet förhållandet emellan röstberättigade på grund af inkomst och öfriga röstberättigade blifver sådant, att antalet af de förstnämnda i det närmaste uppgår till eller öfverstiger antalet af de senare, och härvid är att märka, att i dessa valkretsar, i följd af vare sig derinom befintliga betydande industriella verk och inrättningar eller närheten af större städer, enahanda förhållande med visshet inom kort kommer att inträda, oberoende deraf huruvida någon utsträckning af rösträtten kommer till

stånd eller icke. I tjugo valkretsar kommer, derest valrätten utsträcker, röstberättigade inkomstegare att utgöra mellan 80 och 50 procent af öfrige valmän; i femtioen valkretsar stannar nämnda förhållande mellan 50 och 20 procent och i sextiotre valkretsar uppnår detsamma ej 20 procent.

Hvad beträffar städerna, leda ofvan angifna bestämmelser dertill, att 16,463 nya valmän tillkomma till de 81,993 hittills på grund af inkomst röstberättigade stadsinnevånare, utgörande således omkring en femtedel af dessa, och det torde icke sakna sannolikhet, att genom denna tillökning valen af stadsrepresentanter skulle under en energisk partiledning kunna i allmänhet utfalla så, att en enda samhällsklass' intresse på bekostnad af alla öfrigas gjorde sig gällande. Den statistiska utredningen ådagalägger nemligen, att de äldre valmän, hvilka tillhöra de lägst beskattade, skulle i förening med de nytillkomna valmännen, särskildt i de medelstora och större städerna, kunna uteslutande bestämma valens utgång.

Upprätthållandet af förut angifna hufvudgrundsats med afseende å förutsättningarna och vilkoren för en utsträckning af valrätten synes derföre kräfvä, att bestämmelser angående valsättet träffas, hvarigenom förekommes, att i nyssnämnda stadssamhällen vid valen de lägst beskattades intressen blifva de enda representerade.

Det valsätt, hvilket under nutida förhållanden är bäst egnadt att vid val inom en valkrets samtidigt af flere representanter förhindra, att ett samhällsintresse på bekostnad af öfriga lika berättigade intressen gör sig uteslutande gällande vid valet, torde vara användningen af proportionella val. Hvarje parti, så framt det eger någon betydligare styrka, är vid denna valmetod tillförsäkradt att erhålla sin åskådning representerad, och härigenom vinnas de fördelar, som äro förenade med klassvalen, utan de svårigheter i fråga om klassernas särskiljande, hvilka under nuvarande samfundsförhållanden äro förenade med sistnämnda valmetod.

Vid valet emellan de olika metoder för proportionella val, som finnas vare sig praktiskt utförda inom något främmande land eller af teoretiska författare framställda, synes mig det valsätt, som i Danmark användes vid val af ledamöterna i landstinget, böra hos oss komma till användning åtminstone till en början och intill dess den allmänna uppfattningen kan förena sig om något af de andra systemen, hvilka, om de ock i teoretiskt afseende kunna anses rättigare, likväl i praktiskt afseende äro svårare att genomföra och af hvilka flertalet dessutom förutsätta val-

förhållanden för oss helt och hållet främmande. Den vid de danska valen till landstinget tillämpade valmetoden är deremot synnerligen enkel. Den förutsätter från valmännens sida icke något annat än att en hvar af dem upptager de personer, å hvilka han röstar, i den ordning han önskar få dem valda till representanter samt att valmännen före valet sammanslutit sig i skiljda partier, hvilka hvar för sig på förhand upprätta vallistor, som af partiets ledamöter vid valet följas. Någon svårighet för valmännen att uppfatta och vid valet efterfölja förstnämnda fordran kan i vårt land icke tänkas vara förhanden, och de politiska förhållandena hos oss hafva längesedan nått den utveckling, att sistnämnda förutsättning i de större städerna förefinnes, oaktadt den drif fjäder dertill, som ligger i användandet af proportionella val, hittills saknats.

En närmare redogörelse för sjelfva förfarandet vid valförrättningen enligt de i förslaget meddelade bestämmelser läser tydligast visa, att dessa i tillämpningen icke kunna antagas medföra några svårigheter. Valförrättningen komme nemligen att försiggå på följande sätt. Sedan omröstningen förklarats afslutad, upptagas samtliga röstsedlarne ur valurnan och räknas utan att öppnas. Uppenbart är, att, om härvid någon sedel finnes vara dubbel eller eljest till sitt yttre af beskaffenhet att ej kunna godkännas, den genast bör förklaras ogiltig och afläggas, för att särskildt för sig förvaras. Det vid uppräknningen erhållna siffertal divideras med antalet af riksdagsmän, som skola väljas, och det qvottal, som dervid, med utelemnande af bråktal, uppkommer, lägges till grund för beräkningen af det antal röster, som för val erfordras.

Härefter öppnas röstsedlarne, en efter annan, och förses med löpande nummer — en åtgärd, hvarigenom det blifver möjligt att, för den händelse sådant i anledning af besvär varder nödigt, å nyo anställa röstberäkning under alldeles samma förhållanden som vid sjelfva valet. Allt efter som sedlarne öppnas, uppläses och antecknas det å enhvar af dem först upptagna namn, med förbigående af namn å icke valbar person (jfr förslagets § 25), och de valsedlar läggas tillhoppa, å hvilka samma namn finnes först upptaget. Uppläsningen fortgår, intill dess anteckningarne utvisa, att något namn erhållit så många röster, som jemnt motsvarar qvottalet. Sedan genom räknande af vederbörande valsedlar visshet vunnits om anteckningarnes rättighet i afseende å detta namn, förklaras dess innehafvare vara till riksdagsman vald. Uppläsningen fortsättes derpå i samma ordning, dock med iakttagande deraf att den redan valdes namn, der det förekommer först å röstsedel, öfverstrykes och närmast derpå följande namn räknas såsom det första. När ånyo an-

teckningarne gifva vid handen att någon uppnått qvottalet, afbrytes uppläsningen, och i fråga om denne förfäres på enahanda sätt som beträffande den först valde. På nu angifvet sätt genomgås alla valsedlarne, dervid den eller de valdes namn, om de förekomma å sådan plats på sedlar, att de skulle medräknas, varda öfverkorsade och nästföljande namn i stället uppläses och antecknas. Skulle, sedan alla valsedlarne blifvit genomgångna, erforderligt antal riksdagsmän befinnas valdt, erfordras gifvetvis icke någon vidare åtgärd. I motsatt fall undersökes, huruvida, enligt anteckningarne å redan upplästa namn, behörigen kontrollerade, någon eller några erhållit ett röstetal, som öfverskjuter halfva qvottalet, i hvilket fall antalet riksdagsmän fylles af dem bland dessa, som uppnått högsta röstetalet. Har åter ej någon eller ej tillräckligt antal, enligt de kontrollerade anteckningarne, erhållit flere röster än halfva qvottalet, genomgås alla röstsedlarne ånyo. Härvid räknas, på samma sätt som för närvarande vid riksdagsmannaval eger rum, rösterna å alla dem, som icke redan förklarats valde, utan hänsyn till den ordning, hvori namnen å röstsedlarne förekommit, och valet afgöres efter röstpluralitet.

Det tillvägagående, för hvilket sålunda redogörelse lemnats, öfverensstämmer med den i Danmark följda valmetoden, allenast med den skiljaktighet att för det fall, då ej samtliga riksdagsmän för valkretsen kunnat, enligt gifna bestämmelser, utses bland dem, som antecknats såsom främst förekommande å valsedlarne, en enklare regel uppstälts för fyllandet af återstående platser än den i nämnda land använda. Enligt den danska vallagen skola nemligen i sådan händelse vid den förnyade uppläsningen af valsedlarna medtagas — med förbigående af redan valda — allenast så många namn i den ordning de å valsedlarna förekomma, som det återstår platser att fylla.

Mot valmetoden, så ordnad som förut är nämndt, har understundom framstälts den anmärkning, att den tillfälliga ordning, i hvilken valsedlarne komma att öppnas, skulle komma att medföra en obehörig inverkan på valets utgång, i händelse den i främsta rummet uppförda personen vore gemensam för flera partier, hvilka i andra rummet uppfört olika kandidater, eller ock inom ett och samma parti af den storlek, att flere än en plats kunde af detsamma besättas, fullständig öfverensstämmelse icke rådde om hvilken person skulle upptagas i andra rummet.

Denna anmärkning synes mig dock sakna betydelse, då numera partibildningen och partidisciplinen i städerna helt visst nått den utveckling att ej mindre hvarje parti komme att vid valet å de valsedlar, som af detsamma afgifvas, upptaga i främsta rummet någon, som icke upptages främst å öfriga partiens valsedlar, än ock inom hvarje parti

säkerligen på förhand komme att träffas öfverenskommelse om de personer, hvilka böra å valsedlarne upptagas, och om ordningen dem emellan.

Att för närvarande utsträcka användningen af proportionella val utöfver hvad i förslaget skett synes icke böra ifrågakomma. Hvad landet angår, skulle därför blifva erforderligt att för bildande af de nya valkretsarne sammanslå i allmänhet minst tre af de gamla. I de stora valkretsar, som sålunda skulle uppstå, komme valmännen under nuvarande förhållanden att icke stå i den förbindelse med hvarandra, som är af nöden för att det proportionella valsättet skall lemna ett tillfredsställande resultat. En sammanslagning af nuvarande valkretsarne å landet torde icke heller för närvarande af landtbefolkningen anses önskvärd. Beträffande städerna synes likaledes åtminstone för närvarande skäl icke förefinnas att för möjliggörandet af proportionella val i samtliga stadssamhällen sammanföra de städer, hvilka icke redan ega att utse flera representanter, till så stora valkretsar, som i sådant fall skulle blifva af nöden. Städer med ringa eller ingen förbindelse sins emellan skulle nemligen blifva sammanförda i de olika valkretsarne och följaktligen nyss angifna förutsättning för det proportionella valsättets lämplighet äfven der komma att saknas.

För att de i § 14 gifna bestämmelser angående vilkoren för valbarhet icke skola öka möjligheten att genom besvär öfver valet, grundade derpå att någon eller några valmän saknat behörighet, få detsamma upphäfdt, har införts en föreskrift, att anmärkning mot röstlängden skall, för att komma under pröfning, framställas å landet vid valförrättningens början och i stad skriftligen ingifvas till magistraten eller stadsstyrelsen sist å tredje dagen före den då valet skall ega rum.

Härjemte har, då vid proportionella val bör, så vidt ske kan, förebyggas, att valsedel, som ingått i beräkningen af qvottalet, derefter måste såsom felaktig kasseras, i fråga om dylika val upptagits den i teoretiskt afseende fullt riktiga regeln att vid dessa val valsedel, som innehåller ett färre antal namn än det antal riksdagsmän, som skall väljas, ändock skall antagas såsom giltig samt att namn å person, som ej är valbar, eller namn, som är tvetydigt, ej skall tagas i beräkning.

Slutligen torde böra erinras, att, när framdeles en utsträckning af den proportionella valmetoden vare sig till öfriga valkretsar i städerna eller till landet i dess helhet ifrågakommer, en sådan utsträckning icke kräfver någon ändring i nu föreslagna lydelse af förevarande paragrafer i riksdagsordningen, utan allenast en motsvarande förändring i § 13 riksdagsordningen beträffande det antal ledamöter i Andra Kammaren, som af hvarje särskild valkrets skall utses.

Föredragande departementschefen uppläste härefter ett i enlighet med de af honom nu angifna grunder inom justitiedepartementet upprättadt förslag till ändrad lydelse af §§ 14, 17 och 25 riksdagsordningen; Och hemställde föredraganden i underdånighet, att berörda förslag måtte till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framläggas.

Statsrådet friherre Åkerhielm yttrade:

Af den statistiska utredning, för hvars resultat statsrådet och chefen för justitiedepartementet nu inför Eders Kongl. Maj:t redogjort, framgår, att under åren 1885—1893 antalet af dem, som äro uppskattade till en årlig inkomst af 800 kronor eller derutöfver och på sådan grund valberättigade till Riksdagens Andra Kammare, ökats från 79,570 till 121,372 eller med mer än 50 procent. Det visar sig sålunda, att redan med nu gällande rösträttsbestämmelser antalet på grund af inkomst valberättigade tillväxer mycket snabbt och med en hastighet, om hvilken man säkerligen före den nu verkställda utredningen icke gjort sig någon föreställning. Af detta förhållande, som uppenbarligen har sin hufvudsakliga grund i den fortgående förbättringen af arbetsklassens vilkor och i penningens fallande värde, drager jag den slutsats, att en grundlagsändring i syfte att utsträcka valrätten till nya grupper af inkomstegare icke är af något större behof påkallad, och att, derest en sådan åtgärd det oaktadt anses böra vidtagas, den största varsamhet är af nöden, så vidt man vill undvika att i väsentligare mån rubba karakteren i vår nuvarande politiska representation och de garantier, den erbjuder för en lugn samhällsutveckling.

Det nu inför Eders Kongl. Maj:t framlagda förslaget innebär, förutom en mindre betydande utvidgning af valrätten för arrendatorer af jordbruksfastighet, att valrätt nu skulle tilläggas äfven de inkomstegare, hvilkas uppskattade inkomst faller mellan 600 och 800 kronor, och som under visst antal år erlagt utskylder efter en inkomstbevillning af 1 krona 50 öre intill 3 kronor 50 öre. Den föreliggande statistiska utredningen upptager för år 1893 såsom erläggande inkomstbevillning af 1 krona 50 öre intill 3 kronor 50 öre ett antal af 43,562 personer. Så vidt man af nu tillgängliga statistiska uppgifter kan sluta, huru stort antal på grund af inkomst röstberättigade valmän skulle genom förslaget tillkomma, skulle således detta antal, på sätt äfven chefen för justitiedepartementet antagit, böra beräknas till 43,562. Men när man vill bedöma förslagets blifvande verkningar, synes det nödigt att fästa sig icke endast vid nuvarande förhållanden, utan äfven vid förhållandena, sådana de kunna antagas komma att framdeles gestalta sig. Det har nyss erinrats, hurusom de nu röstberättigade inkomstegarnes antal ökats så hastigt, att

tillökningen under en tidrymd af endast åtta år uppgått till mer än femtio procent; och det torde icke finnas någon anledning antaga, att inom den nu ifrågasatt lägre inkomstgruppen antalet inkomstegare skulle tillväxa mindre hastigt. Snarare torde väl ett motsatt förhållande vara att vänta. Dimensionerna för den föreslagna rösträttsutvidgningen torde därför ingalunda kunna mätas med den nyss angifna siffran.

Jag förbiser icke, att förslaget innehåller flera bestämmelser, egnade att till en del neutralisera verkningarne af rösträttsutvidgningen, och jag erkänner villigt det både principiellt berättigade och ur praktisk synpunkt kloka att binda valrätten icke, såsom hittills, ensamt vid en viss uppskattad inkomst, utan derjemte vid ett bestämdt skattebelopp, erlagdt under en viss följd af år. Jag uppskattar äfven fördelarne af det proportionella valsystemet och har mot förslaget i denna del ej annat att erinra, än att det synes mig kunna ifrågasättas, om det må vara lämpligt att införa en sådan valmetod, innan man finner densamma kunna tillämpas vid valen öfver hela riket.

Men huruvida de bestämmelser i nyssberörda hänseenden, förslaget innehåller, skola såsom garantier mot menliga följder af rösträtts utsträckning visa sig ega den betydelse, chefen för justitiedepartementet förutsatt, synes mig väl kunna dragas i tvifvelsmål. För min del vågar jag icke antaga, att så skall blifva förhållandet. Fast hellre befarar jag, att, i trots af berörda bestämmelser, den föreslagna rösträttsutvidgningen skall medföra en förskjutning i den nuvarande politiska magtfördelningen derhän, att den jordegande klassens inflytande på Andra Kammarens sammansättning kommer att i afsevärd grad försvagas, och då jag betraktar detta den jordegande klassens inflytande såsom en af de förnämsta garantier, vår nuvarande konstitution inrymmer, mot förhastade och icke tillräckligt förberedda och öfvervägda förändringar inom vårt stats- och samhällslif, finner jag mig icke kunna biträda den af föredraganden gjorda hemställan.

Statsrådets öfrige ledamöter instämde i hvad föredraganden anförde och hemställt;

Och behagade Hans Maj:st Konungen, med bifall till hvad statsrådets fleste ledamöter hemställt, förordna, att till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning skulle aflåtas nådig proposition af den lydelse bil. litt. A till detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:
Carl Boheman.